

Radiační, chemická a biologická ochrana v ozbrojených silách Slovenské republiky

Článek pojednává o charakteristice, opatřeních, silách a prostředcích radiační, chemické a biologické ochrany ozbrojených sil Slovenské republiky.

Ing. Jozef Kučík, CSc., Ing. Petr Žuža, Ústav ochrany proti zbraním hromadného ničení UO Brno

Radiační, chemická a biologická ochrana (RCHBO) ozbrojených sil Slovenské republiky (OS SR) je rozpracována ve Společné taktické doktríně RCHBO – doktríně radiační, chemické a biologické ochrany (STD 32-01). Patří do skupiny taktických doktrín OS SR a jejím cílem je poskytnout velitelům a štábům jednotné chápání všeobecných zásad plánování, uskutečňování a zabezpečování válečných operací na taktické úrovni, jakož i operací ve specifickém prostředí Aliance a OS SR tam, kde hrozí použití ZHN a nebezpečných průmyslových látek (NPL). Tato doktrína ve svých ustanoveních vychází z následujících doktrín:

- doktríny plánování vojenských operací SDV-50;
- doktríny na plánování a vedení společných operací SDV-30;
- vojenské doktríny PS OS SR;
- doktríny NATO k radiační, chemické a biologické ochraně AJP-3.8;
- 2. části ATP-3.8.1 a dostupných publikací NATO.

RCHBO je jedním z druhů bojového zabezpečení. Jejím cílem je maximálně oslabit účinky ZHN a NPL na jednotky, útvary a svazky, zachovat jejich bojeschopnost a vytvořit tak podmínky pro splnění cílů boje (operace). Opatření RCHBO se uskutečňují silami a prostředky druhů vojsk. Nejsložitější a specifická opatření, která vyžadují speciální přípravu osob a techniky, plní jednotky RCHBO.

RCHBO nemůže být samoúčelná, ale musí umožnit pokračování operací (boje) s minimálním snížením efektivity a bez ztráty tempa. Na zajištění účinné RCHBO je zapotřebí provádění nepřetržitého a reálného vyhodnocování rizik ohrožení ZHN (NPL), stanovení příslušných zásad činnosti v daném prostředí a zabezpečení vhodné výzbroje a dokonalého výcviku. Celkové možnosti vojsk při realizaci opatření RCHBO musí odpovídat potenciálním rizikům ohrožení ZHN (NPL) a z toho vyplývajících schopností přežít a vyvíjet aktivní činnost.

Před zahájením operace se pro realizaci opatření RCHBO rozpracovávají vhodné scénáře, doktríny, postupy, zabezpečuje se vhodná výzbroj a realizuje se odpovídající výcvik. Opatření RCHBO se uplatňují v průběhu trvání celé operace.

Opatření RCHBO

Mezi opatření RCHBO patří:

- **varování a uvědomování vojsk** o nebezpečí přechodu protivníka na použití ZHN a o haváriích či destrukcích spojených s únikem NPL a tím umožnit rychle shromáždit, vyhodnotit a předat stanovené údaje včetně provedení předpovědi ohrožených zájmových prostorů;
- **detekce, identifikace a monitorování** RCHB situace potřebné ke zjištění a popisu událostí spojených s použitím ZHN, k identifikaci NPL, vytyčení kontaminovaného prostoru a sledování reálných změn;
- **individuální a kolektivní ochrana** vojsk před účinky radioaktivních látek (RaL), bojových chemických látek (BCHL) a bojových biologických látek (BBL) nebo úniku NPL nutná k přežití osob a pokračování v činnosti v kontaminovaném prostředí. Zahrnuje rovněž ochranu výzbroje a materiálu;
- **dekontaminace** osob, výzbroje, techniky a materiálu (VTM), terénu a objektů nutná k obnově jejich

bojeschopnosti či použitelnosti.

Organizaci a provádění RCHBO řídí velitelé všech stupňů a realizují ji jejich štáby na základě rozhodnutí velitele.

Útvary a zařízení plní úkoly vlastními silami a prostředky. Speciální a nejsložitější úkoly plní útvary a jednotky RCHBO, které mohou být v případě potřeby posíleny o ženijní, zdravotnické nebo další jednotky.

Ochranu útvarů a zařízení realizují všechny druhy vojsk a služeb v součinnosti s civilní ochranou a ostatními zainteresovanými státními složkami SR. Tato součinnost spočívá v:

- sladění systémů varování vojsk a obyvatelstva, monitorovacích systémů radiační a chemické situace polních vojsk, teritoriálních vojsk, sil a prostředků ostatních státních složek;
- koordinovaném postupu při odstraňování následků po použití ZHN a následků havárií či destrukcí spojených s únikem NPL.

Vojskové síly a prostředky pro realizaci opatření RCHBO

Mezi síly a prostředky pro realizaci opatření RCHBO jednotek a útvarů OS SR patří:

- chemičtí pozorovatelé rot a baterií;
- vojskové prostředky dekontaminace VTM a osob;
- letecká technika vybavená přístroji detekce RCHB situace;
- prostředky pro sběr, předávání a vyhodnocování údajů o RCHB situaci;
- prostředky individuální ochrany;
- prostředky kolektivní ochrany.

Speciální síly k plnění úkolů RCHBO přidělované pro realizaci opatření RCHBO

Na taktickém stupni bude přidělení speciálních sil RCHBO záviset na vyhodnocení rizik připadajících do úvahy v daném operačním prostoru. Mezi tyto základní síly RCHBO pozemních sil OS SR patří:

- jednotky radiačního, chemického a biologického průzkumu;
- jednotky dálkové detekce;
- jednotky dozimetrické a analytické kontroly;
- mobilní identifikační laboratoře;
- jednotky dekontaminace VTM a osob;
- střediska RCHBO.

Jednotky radiačního, chemického a biologického průzkumu jsou schopny realizovat:

a) radiační průzkum s detekcí expozičního příkonu v rozsahu 0,1–500 cGy.h-1:

- na pochodových osách – samostatně, v sestavě vojsk nebo rekognoskačních skupin včetně vyhledávání objektů;
- v prostorech předpokládaného rozmístění jednotek (útvarů) – samostatně, v sestavě vojsk nebo rekognoskačních skupin;
- v prostorech kontaminovaných RaL včetně jejich dočasného označení podle standardů NATO;
- odběr vzorků a jejich transport.

b) chemický průzkum s detekcí BCHL (NPL) v ovzduší:

- na pochodových osách – samostatně, v sestavě vojsk nebo rekognoskačních skupin včetně vyhledávání objektů;
- v prostorech předpokládaného rozmístění jednotek (útvarů) – samostatně, v sestavě vojsk nebo rekognoskačních skupin;

- v prostorech kontaminovaných BCHL (NPL) včetně jejich dočasného označení dle standardů NATO;
- odběr vzorků a jejich vyhodnocení v součinnosti s mobilní identifikační laboratoří;
- při pěším průzkumu včetně odběru a transportu vzorků.

Jednotky dálkové detekce jsou schopny realizovat dálkovou detekci BCHL (NPL) umožňující včas uvědomit zabezpečené síly o nebezpečí hrozící kontaminace a rozšířit monitorování radiační, chemické a biologické situace na trvalou objektivní kontrolu prostoru. Mohou být využity ke střežení potenciálních nebezpečných zdrojů (objektů) kontaminace a úseků komunikací, včetně zabezpečení chemického průzkumu při zasazení sil.

Jednotky dozimetrové a analytické kontroly jsou schopny výběrově kontrolovat stupeň kontaminace VTM a osob, provádět regulaci pohybu osob a techniky na vstupu a výstupu z místa dekontaminace (MD).

Mobilní radiační, chemická a biologická identifikační laboratoř je schopna:

- provést odběr vzorků pro účely vlastních měření;
- provést detekci, analýzu a stanovení BCHL a NPL včetně jejich koncentrace v rozsahu látek stanovených metodikou činnosti laboratoře;
- hromadné expresní zpracování vzorků;
- stanovit účinnost dekontaminace, dekontaminačních činidel a směsí;
- stanovit měrnou aktivitu pro střední a vysoké hodnoty kontaminace RaL.

Tato laboratoř bude v případě podezření o použití BBL doplněna o speciální laboratoře identifikace zvláště nebezpečných nákaz zdravotnické služby pro:

- identifikaci BBL;
- provádění toxikologického a biochemického vyšetření;
- kontrolu kontaminace vody a zjišťování účinků biologické kontaminace.

Jednotky dekontaminace VTM a osob jsou v součinnosti s jednotkami dozimetrové a analytické kontroly schopny vybudovat MD, které se zpravidla rozvíjí v blízkosti kontaminovaného prostoru. Jednotky dekontaminace mohou být posíleny o mobilní laboratoř, jednotku dekontaminace výstroje, ženíjní jednotku a jednotku dezinfekce, dezinsekce a deratizace. Úplná dekontaminace se provádí na MD nebo zájezdem do sestavy vojsk.

Středisko RCHBO je schopno realizovat svou činnost v poli, a to v sestavě praporu RCHBO nebo velitelství základních složek sil, kde plní následující úkoly:

- **provádí sběr informací** o RCHB situaci a povětrnostní situaci na území SR;
- **vyhodnocuje a analyzuje** radiační, chemickou a biologickou situaci a zpracovává prognózy jejího vývoje;
- **poskytuje údaje** o radiační, chemické, biologické a povětrnostní situaci;
- **zpracovává návrhy k provedení** RCHB průzkumu, pozorování a laboratorní kontroly v rámci realizace monitorování RCHB a povětrnostní situace pro velitelství praporu a velitelství základních složek sil.

Jednotky zabezpečující činnost jednotek RCHBO

Jednotky RCHBO k zabezpečení splnění výše uvedených úkolů potřebují doplnit speciální prostředky a některou výzbroj (zařízení) pro:

- poskytnutí první úrovně zdravotnické pomoci a transportu raněných;
- zajištění pitné vody v kontaminovaném prostředí;
- budování a ochranu úkrytů sloužících jako prostředky kolektivní ochrany;
- dekontaminaci terénu odstraněním kontaminované zeminy a materiálu;
- pohřbívání obětí.

Mezi jednotky zabezpečující činnost jednotek RCHBO mohou být zařazeny:

- zdravotnické jednotky;
- ženijní jednotky;
- spojovací a zabezpečovací jednotky;
- jednotky logistiky;
- národní referenční chemická laboratoř;
- polní pojízdná převazovna;
- prostředky vzdušného radiačního průzkumu.

Závěr

V roce 1995 došlo v OS SR ke sloučení chemického zabezpečení a OPZHN na druh operačního zabezpečení – radi-ační, chemickou a biologickou ochranu (RCHBO). Uvedený systém RCHBO v OS SR umožňuje na rozdíl od AČR, kde stále vedle sebe existuje OPZHN (v rámci ochrany vojsk) a chemické zabezpečení (v rámci zabezpečení činnosti vojsk a klamání), bezproblémovou komunikaci se spojenci v NATO při plnění úkolů RCHBO.

Toto pojetí a zkušenosti z realizace RCHBO v OS SR by mohly být východiskem i pro AČR. Chápání současného již historického dělení obsahu a terminologie OPZHN a CHZ je již nadále těžko obhajitelné a jejich sjednocení do systému OPZHN by zjednodušilo teoretický a terminologický náhled na uvedenou problematiku v rámci naší působnosti v NATO a zároveň by ulehčilo její jednotné chápání v rámci AČR.

Literatura:

História chemického vojska od čias jeho vzniku až po súčasnosť. Slovensko v období 1993–2009. [Odborná pomôcka]. Bratislava: GŠ OS SR, 2009.

Spoločná taktická doktrína STD 32-01 – doktrína radiačnej, chemickej a biologickej ochrany. Bratislava: GŠ OS SR, 2006.